

Efsane Nedir ? Efsaneler Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Bilgi

İçindekiler

- [Efsane Nedir ? Efsaneler Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Bilgi](#)
- [Efsaneler ile Masallar Arasındaki Farklar ve Benzerlikler](#)
- [Efsane ile Hikayeler Arasında Benzerlikler ve Farklar](#)
- [Efsane ile Destanlar Arasında Benzerlikler ve Farklar](#)

Bugün dahi Anadolu'da anlatılan pek çok [hikâye](#), efsanelerin etrafında doğmuştur. Efsaneler bir coğrafi unsur (dağ, dere, kaya, ağaç, göl vb) veya bir aşk macerası, bir savaş ile ilgili olağanüstü varlıkların ve akılla izah edilemeyen bazı etkin güçlerin de işe karıştığı merak uyandıran anlatılardır.

Efsanelerin anlattığı şeyler halk arasında gerçekten olmuş kabul edilir. Bu yönüyle efsane masaldan ayrılır. Genellikle kişi ve olayların olağanüstülük özelliği vardır. Efsaneler, dini, tarihi olabileceği gibi yaratılış ve dünyanın sonuyla ilgili, olağanüstü varlık ve güçlerle de ilgili olabilir.

Örnek verecek olursak: Karakoyun Efsanesi'nde genç bir çoban, ağanın kızına âşık olur. Kızı alabilmek için uzun süre tuz yalatılmış olan koyunlardan oluşan sürüyü, dereden hiç su içirmeden karşıya geçirir. Aygır Gölü Efsanesinde göçebe toplumun, attan en iyi dölü alabilme istekleri anlatılır. Kimi efsanelerde reel bazı şahsiyetler etrafında teşekkül etmiş olaylar konu edilir. ***Genç Osman Efsanesi, Boş Beşik Efsanesi, Çakıcı Efe Efsanesi, Çoban Çeşmesi Efsanesi, Gelin Kaya Efsanesi, Şehidler Kayası Efsanesi, Sarı Kız Efsanesi*** vb. efsaneler bunlara örnektir.

[Halk Edebiyatı](#) derlemeleri arasında efsaneler mühim yer edinir. Bunlar aynı zamanda hem eski halk hikâyeleri içinde değişik unsur ve motifleriyle malzeme teşkil ederek kullanılırlar hem de modern edebiyatta bazı [roman](#), [tiyatro](#), film senaryosu gibi ürünlere kaynaklık edebilirler. Sabır Taşı ([Necip Fazıl Kısakürek](#)), [Kerem ile Aslı](#) ([Selahattin Batu](#)), [Binboğalar Efsanesi](#) ([Yaşar Kemal](#)) vb.

[Efsane derlemeleri ve neşirleri için şu çalışmaları sayabilir:](#)

- Hüseyin Namık Orkun, Türk Efsaneleri, 1943.
- Enver Behnan Şapolyo, Türk Efsaneleri, 1947.
- [Cevat Şakir Kabaağaçlı](#),([Halikarnas Balıkcısı](#)) Anadolu Efsaneleri, 1954.
- Ali Rıza Önder, Yaşayan Anadolu Efsaneleri, 1955.
- İbrahim Zeki Burdurlu, Ülkemin Efsaneleri, 1966.
- Mehmet Önder, Anadolu Efsaneleri, 1966.
- Yaşar Kemal Üç Anadolu Efsanesi, 1967.
- Fehmi Anlaroğlu, Dilden Dile Nesilden Nesile Anadolu Efsaneleri vb.

BAŞKA BİR KAYNAK

Sözlü edebiyat geleneğinin müstakil bir türü olan [efsane](#) gerçek veya gerçeküstü kişi, olay, mekan hakkında gerçek olduğuna inanılarak dilden dile aktarılan hikâyeye anlamına gelmektedir. [Efsaneler](#) nesilden nesile aktarılagelmiş, çok eski anlatılar olup ortak (anonim) Türk edebiyatı ürünleridir. Efsanelerde ele alınan konular bir şahsa, bir olaya ya da bir mekana dayandırılır. Efsanelerde ele alınan konuların, bir ölçüde de olsa, gerçeklik ve inandırıcılık yönü olmaktadır. Efsaneler genel olarak bir veya birkaç motif içeren kısa bir anlatım türüdür. İslamiyet sonrası [Türk destanlarından](#) “[Manas Destanı](#)” Anıtı, Bişkek Efsanelerde tabiatüstü aşkın güç veya güçlerin ortaya çıktığı gizli ve esrarengiz bir âlem vardır. Bu âlemin sırlarına hiçbir zaman tam olarak erişilemez. Gerçeklik unsurunun yanında olağanüstülük ve inanç unsuru mutlaka bulunur. Efsaneyle, toplumun hayal dünyasında oluşturduğu “ideal insan tipi” nesilden nesle aktarılır.

Efsaneler ile Masallar Arasındaki Farklar ve Benzerlikler

[Masallar](#) ile efsane arasında belli başlı benzerlikler bulunmaktadır. Bu iki edebi türde de gerçeküstü olaylar işlenir. Ancak efsane masala oranla daha inandırıcıdır. Efsanelerde önceleri olağanüstü olayları açıklama ve inandırıcı kılma amacı vardır. Daha sonralarında ise ideal insan özelliklerini tasvir etmesi söz konusudur. Masal edebi türünde ise eğitcilik amacı güdülmektedir, ders vermek esastır, herhangi bir doğa olayını yorumlamak gibi bir amaç güdülmez. Efsaneleri toplumların inançları, düşünce yapıları, yaşadıkları çevre, hayat şartları ortaya çıkarır. Masallarda ise bu ölçüde bir yerellik yoktur. Masallar evrensel mesajlar içerir. Masallar çoğunlukla mutlu sonla biterken, efsaneler ise genellikle kötü bir sonla biter. Masallarda kullanılan kalıplaşmış ifadeler (tekerlemeler vs.) efsanelerde kullanılmaz. Efsanelerde kahramanlar olağanüstü güçlere sahip olmalarına karşın tanrı veya

yarı tanrı değildir. Efsaneler bu özellikleriyle kahramanları genellikle tanrı ve yarı tanrı olan mitlerden ayrılırlar.

Efsane ile Hikayeler Arasında Benzerlikler ve Farklar

Efsaneler kendi başına bağımsız bir tür olmakla birlikte pek çok diğer sözlü edebiyat türü gibi bazen mitler, epik destanlar başta olmak üzere diğer anlatıların içinde de yer alabilirler. Efsanelerle halk hikâyelerinin büyük bir benzerliği yoktur. Yalnız, zamanla bazı [halk hikâyeleri](#) efsaneye dönüşmüştür. Halk hikâyelerinin içindeki şiir kısımları unutulmuş olarak yalnızca olaylar düzyazı biçiminde anlatılır hâle gelir.

Efsane ile Destanlar Arasında Benzerlikler ve Farklar

[Destanlar](#) millî bir vasıf taşıırken efsaneler millî nitelik taşımaz. Yani aynı destana başka bir toplumda rastlanmaz ancak aynı efsaneye başka toplumda rastlanabilir. Destanlar efsaneye göre daha uzun bir oluşum süreci geçirirler. Destanlarda genelde epik yani kahramanlık unsurları ağır basarken efsanelerde durum böyle değildir. Destanlar yaşanmış tarihî olaylarla sıkı sıkıya bağlıdır. Efsaneler genel anlamda tarihle ilişki içinde değildir. Efsaneler genellikle o yöreye veya o bölgeye aitken destanlar milletin geneline hitap eder. Her iki yazı türünde de öyküleyici anlatım kullanılır. Her iki yazı türü de belli bir plan dahilinde oluşmuştur.

Günümüzde efsaneler şiir, müzik, resim, heykel, bale, opera, sinema, [tiyatro](#) gibi çağdaş sanatlar için zengin bir kaynak oluşturur. Efsaneler, milletlerin hayatlarında kişileri iyiye güzele yönlendiren, zaman zaman olaylardan ders çıkarmak yoluyla topluma yararlı iletiler veren, toplumun geleneksel değerlerini ele alıp onları koruyan yapıcı, yönlendirici fonksiyonları olması sebebiyle çok önemli edebi türlerden biridir.